

AUTEUR YVONNE VENDRIG-DE PUNDER

Hoe je gezonde biodiversiteit realiseert

Groen is goed – maar onder bepaalde voorwaarden

Yvonne
Vendrig-de
Punder is arts
Maatschappij en
Gezondheid bij
GGD Rotter-
dam-Rijnmond.

Steden vergroenen. Dat is belangrijk voor het klimaat en de gezondheid, maar kan ook risico's opleveren voor de gezondheid. Denk aan teken, pollenallergie en eikenprocessierups. Meer kennis bij beleidsmakers, ontwerpers, beheerders over hoe deze zijn te voorkomen, is een belangrijke stap naar een gezonde en groene leefomgeving.

Ecologie en gezondheid hebben bij stadsvergroening een eigenstandig recht van bestaan, zegt Pieter Boone, strategisch adviseur landschap bij Gemeente Rotterdam. 'Als mensen een daktuin als natuur ervaren, heeft dat een positief effect op de mentale gezondheid. Het is gewoon fijner zitten in het groen. Al voegt één daktuin qua ecologische waarde niet zo veel toe. Alleen als je veel van die tuinen bij elkaar hebt, vormen ze een leefgebied dat groot genoeg is voor bijvoorbeeld vlinders.'

Invasie

Vanuit een ecologisch oogpunt is het nuttig om de biodiversiteit te vergroten. Dat zorgt voor een robuuster, weerbaarder systeem. In de toe- of afname van biodiversiteit ziet Boone een duidelijk verband met gezondheid. Als voorbeeld noemt hij de eikenprocessierups. 'Eiken waren ooit erg populair vanwege hun houtproductie. Het is inlands hardhout dat langzaam groeit en om weinig beheer vraagt. Onder andere door de klimaatverandering is de eikenprocessierups aan een opmars bezig. De soort komt oorspronkelijk niet in ons land voor en heeft onvoldoende natuurlijke vijanden, vooral in de vele homogene eikenlanen. Het gevolg is een explosie van de populatie.'

Vorige zomer bleek dat een plaag zoals de eikenprocessierups ook een grote druk kan uitoefenen op het zorgsysteem. Linda Blous, milieugezondheidskundige bij de GGD'en van Brabant, had hierover veel contact met de huisartsen in de regio. 'In de laatste week van juni waren er zoveel brandharen dat de huisartsenpost dertig procent meer telefoontjes kreeg in één weekend. Daar is het niet op ingericht', aldus Blous.

De grote toeloop kwam niet alleen door de verspreiding van de brandharen. 'Door de media-aandacht werd ineens elk jeukend bultje gelabeld als eikenprocessierups, terwijl in dit seizoen bijvoorbeeld ook muggen en zomerjeuk huiduitslag kunnen verklaren.' Mede om de huisartsen te ontlasten is de website www.rupsen.info in het leven geroepen. Deze geeft burgers en professionals informatie over wat je bij klachten kunt doen, maar ook wat je kunt doen om deze klachten te voorkomen. Blous: 'Voor de meeste klachten hoeft je namelijk helemaal niet naar de huisarts. Met de juiste informatie kun je ook zelf de klachten verminderen.'

Leidraad

Evenementen in het groen vragen om speciale aandacht bij de advisering over de eikenpro-

cessierups, omdat daar in korte tijd veel mensen kunnen worden blootgesteld. De GGD'en in Brabant adviseren samen met de regionale evenementorganisaties van belangenbehartiger GHOR over preventieve maatregelen. Blous: 'Afgelopen jaar was er bij de bezoekers en de organisaties nog veel onwetendheid over hoe om te gaan met rupsennesten en daaraan gerelateerde gezondheidsklachten. Evenementen en bezoekers werden overvallen door de behaarde rupsen op het terrein. Voor komend rupsenseizoen proberen we evenementenorganisaties en bezoekers beter voor te bereiden.'

Om gemeenten te ondersteunen bij de bestrijding van de eikenprocessierups heeft de GGD in Brabant een netwerk opgebouwd met de groenafdelingen van alle 62 gemeenten. Naast de afstemming over de bestrijding van de overlast in de verschillende gemeenten, adviseert de GGD in dit netwerk ook over

Eikenprocessierups vraagt om speciale aandacht bij evenementen in het groen

preventieve maatregelen. In de nieuwe versie van de *Leidraad beheersing eikenprocessierups* (september 2019) staan bijvoorbeeld adviezen over gevarieerde begroeiing, bloemrijke bermen en insectenvriendelijk beheer. Dit kan een rol spelen bij de bestrijding in de verschillende ontwikkelingsstadia van de eikenprocessierups. Volgens Blous kunnen burgers hier ook aan bijdragen door hun tuin insect- en vogelvriendelijk in te richten. Ze verwijst naar Stichting Steenbreek: 'Alle kleine beetjes helpen.'

Hooikoortsalarm

Meer variatie in soorten groen is ook prettig voor mensen met pollenallergie. 'Bij het ontwikkelen van hooikoortsklachten speelt de concentratie van specifieke pollensoorten een rol. Er is een drempelwaarde waaronder mensen weinig last hebben', weet Letty de Weger, bioloog bij de afdeling longziekten van het Leids Universitair Medisch Centrum. 'Deze drempel is individueel bepaald en verschilt per land en regio.' Vaak is het niet bekend waar mensen precies allergisch voor zijn – er wordt getest op boompollen in het algemeen – en veel onderzoek wordt er niet »

Met het voorjaar komt ook de eikenprocessierups weer terug. Met de juiste informatie kun je ook zelf de klachten verminderen. Beeld Shutterstock

naar gedaan. ‘Hooikoorts wordt niet als een serieus probleem gezien, maar het heeft grote impact op het werk of op school en brengt economische schade toe.’

Er wordt gezegd dat pollen niet te vermijden zijn. Dat ligt genuanceerder. Het LUMC houdt al vijftig jaar pollentellingen bij om artsen en patiënten meer grip te laten krijgen op hun klachten. Uit deze tellingen blijkt dat de menselijke invloed op de aanwezigheid van pollen door bijvoorbeeld het kappen of planten van bepaalde bomen groot is. De

Kappen of planten van bomen heeft veel invloed op de aanwezigheid van pollen

Weger: ‘Dat wil natuurlijk niet zeggen dat je zomaar allerlei bomen moet kappen, maar het zou goed zijn als er meer kennis over pollen is bij gemeenten. Pollen blijven aan je haar en je kleding plakken. Bij berken en elzen moet je daarom goed nadenken waar je deze neerzet. Liever niet voor een school of voor het gemeentehuis. Dit zijn namelijk de bomen die verantwoordelijk zijn voor de meeste hooikoortsklachten in Nederland, omdat ze veel pollen produceren per boom én omdat er veel van deze bomen staan in Nederland.’

Ook bermbeheer kan aangepast worden. De ontwikkelingen op dit gebied gaan snel. ‘Er zijn nieuwe maaimethoden. Zo zorgt sinusbeheer voor een gevarieerde, ecologische berm.

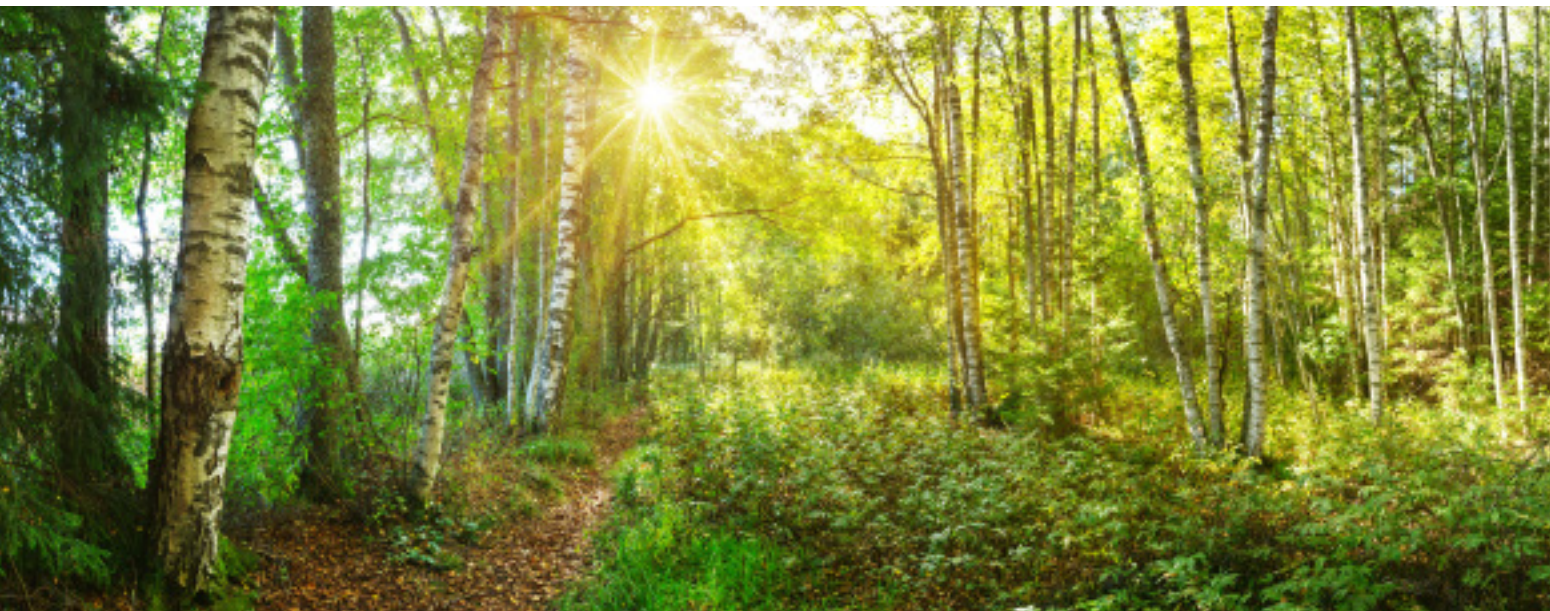
De timing van het maaien heeft veel invloed op de overlast die het kan geven wat betreft stof en pollen’, licht Wilco van Heerewaarden, vestigingsmanager bij BTL Advies toe.

Allergeenarme wijk

In Barendrecht ligt een van de weinige allergeenarme wijken van Nederland. Naast allergeenarme woningen is het thema doorgetrokken in het openbare groen. Van Heerewaarden was betrokken bij het ontwerp van de groene buitenruimte. ‘We hebben gekozen voor veel insectenbestuivers in plaats van windbestuivers. Dat kan op straatniveau een positief effect hebben op de pollenconcentraties.’ Natuurlijk heb je ook te maken met de oude groenstructuren in de omgeving. De pollen hiervan waaien door de allergeenarme wijk. ‘Het effect van de beplantingskeuzes in de wijk is nooit gemeten. Maar de hypothese is dat de klachtenperiode, buiten de last door de soorten in de omgeving, zo kort mogelijk is, omdat er geen berken en grassen zijn toegepast.’ Voor grassen geldt, net als voor berken, dat ze veel pollen produceren. Daarnaast hebben grassen een heel lange bloeiperiode, van mei tot september.

Volgens Van Heerewaarden wordt tegenwoordig een veel sterkere link gelegd tussen groen en gezondheid dan tijdens de aanleg van de allergeenarme wijk, twintig jaar geleden. Dat biedt kansen bij het steeds langer wordende pollenseizoen. ‘Het zou interessant zijn om die ontwikkeling nu verder te brengen.’ Van Heerewaarden plaatst wel meteen de kanttekening dat de buitenruimte van een wijk niet helemaal allergeenarm kan zijn, omdat er altijd invloed is vanuit de omgeving. ‘Je moet dus wel reëel blijven in je verwachtingen.’

Berken verspreiden veel pollen. Meer kennis bij gemeenten over pollen en specifieke aanplant die deze verspreidt, komt de gezondheid ten goede.
Beeld Shutterstock

Pollen en allergieën

Welke pollensoort de belangrijkste allergieverwerker is, verschilt tussen landen. Het is afhankelijk van het klimaat en de vegetatiesoort die aanwezig is. In Scandinavië zijn berkenpollen de belangrijkste oorzaak voor hooikoortsklachten, terwijl dit in Spanje het pollen van de olijfboom zijn. In Nederland zijn pollen (stuifmeel) van grassen, berk en els verantwoordelijk voor het grootste deel van de hooikoortsklachten. Daarnaast zijn bijvoet, hazelaar, zuring en weegbree berucht. Ambrosia is een relatief nieuwe allergene soort en de plant komt nog niet heel veel in Nederland voor.

Latijnse naam	Naam	Allergeen	Hoeveelheid pollen	Bloeiperiode
<i>Corylus</i>	hazelaar	++	+	januari-maart
<i>Alnus</i>	els	++	++++	december-maart
<i>Betula</i>	berk	+++	++++	april-mei
<i>Poaceae</i>	grassen-familie	++++	+++	mei-september
<i>Rumex</i>	zuring	++	+	mei-juli
<i>Plantago</i>	weegbree	++	+	mei-augustus
<i>Artemisia</i>	o.a. bijvoet	+++	+	juli-augustus
<i>Ambrosia</i>	ambrosia	++++	+	september

Bron: www.lumc.nl/pollen

Tekenparadijs

Meer groen in de stad zorgt voor meer dieren. Die zijn onlosmakelijk verbonden met zoönosen: infectieziekten die van dier op mens kunnen worden overgedragen. ‘Ratten kunnen bacteriën bij zich dragen die de ziekte van Weil kunnen veroorzaken. Vogels dragen teken met zich mee en egels zijn een hele die-rentuin aan zoönosen op zichzelf’, licht Hein Sprong toe. Sprong is onderzoekscoördinator wild- en vectoroverdraagbare ziekten bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). In tegenstelling tot pollenallergie en eikenprocessierups is het vergroten van de biodiversiteit níét de oplossing voor het verlagen van het risico op infectieziekten bij vergroening. Sprong: ‘Een grotere diversiteit aan dieren betekent meestal ook een grotere diversiteit aan ziekteverwekkers. En meer dieren geven ook meer kans op zoönotische ziekteverwekkers.’

Volgens Sprong is tien tot twintig procent van de teken geïnfecteerd met de *Borrelia*-bacterie die de ziekte van Lyme kan veroorzaken. Ongeveer dertig procent van de tekenbeten vindt in de stad plaats. Wetenschappers weten nog niet *hoe* teken in de stad terechtkomen. Het kan zijn dat vogels of huisdieren telkens nieuwe volwassen teken naar de stad brengen. Mogelijk vindt de hele tekencyclus *in* de stad plaats. ‘Om dat te weten, moet je weten of te-

ken in de stad dieren nodig hebben voor hun bloedmaaltijd’, aldus Sprong. ‘De gastheer in de stad is misschien een egel, een eekhoorn of een kat. Dat hoeven niet alle katten te zijn, het kan ook één specifieke kat zijn voor een bepaald gebied.’ Als je weet hoe de teken overleven, kun je gemeenten adviseren hoe hiermee om te gaan. Sprong wijst op het belang van onderhoud en beheer van het groen om de negatieve aspecten van vergroening onder controle te houden. ‘Het stedelijk groen moet geen ‘nieuwe wildernis’ worden.’

Van Heerewaarden voegt nog een interessant punt toe aan de discussie over de wijze waarop je moet vergroenen. Volgens hem zouden we meer moeten kijken naar hoe mensen zich door de openbare ruimte bewegen. ‘In de supermarkt is nagedacht over waar het huismerk en de merkartikelen worden geplaatst. Op eenzelfde manier kun je kijken naar de inrichting van het groen en mensen sturen door bewuste keuzes te maken in inrichting en beheer.’

Boone zou dit soort informatie over positieve aspecten en mogelijke gezondheidsrisico’s van groen graag terugzien in een apart hoofdstuk in de gemeentelijke handboeken voor ontwerp van de openbare ruimte. Ontwerpers willen dit volgens hem graag weten. ‘Dat kan er prima bij in het randvoorwaardenrijtje. Ontwerpers zijn een adaptief volkje.’

«